

Отже, результати проведеної оцінки свідчать про від'ємну величину інтелектуального капіталу вітчизняних підприємств. Для закордонних аналогів відповідні значення коливаються в межах від 1,29 до 3,70. Це пояснює складність конкурентної боротьби з закордонними виробниками сільськогосподарської техніки через значне її відставання за показниками якості, продуктивності, прогресивності технологій тощо.

Таким чином, інтегруючи в собі певну сукупність параметрів функціонування соціально-економічної системи підприємства, коефіцієнт Тобіна є досить зручним та інформативним показником, що здатен оцінити рівень синергії дії матеріально-речових ресурсів підприємства.

Л. С. Толчій, канд. екон. наук, доцент,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана

ВИКОРИСТАННЯ НОРМАТИВІВ У ПРОЦЕСІ БЮДЖЕТУВАННЯ І АНАЛІЗУ ВИТРАТ ВИРОБНИЦТВА НА ПІДПРИЄМСТВІ

Анотація. З метою підвищення точності розрахунків при складанні бюджету витрат на виробництво продукції, необхідно використовувати нормативи на ті статті затрат, що визначаються без достатнього обґрунтування

В ринкових умовах постійною завданням для підприємств являється зниження собівартості продукції і отримання максимального прибутку за рахунок зменшення витрат на виробництво і реалізацію продукції.

Про цілеспрямовану увагу до зниження витрат у всіх сферах діяльності підприємства і його підрозділах свідчить впровадження процесу бюджетування (розроблення системи бюджетів на підприємстві), що позитивно впливає на ефективність використання матеріальних, фінансових і інших ресурсів. Бюджетування спрямоване на використання двох основних завдань:

- визначення обсягу і складу витрат, пов'язаних з діяльністю підприємства і його підрозділів;
- забезпечення покриття цих витрат фінансовими ресурсами.

Бюджети, що розробляються на підприємстві, різні за формою і змістом. Так, наприклад, бюджет виробництва включає інформацію тільки про витрати, бюджет грошових коштів відображає як витрати, так і доходи підприємства.

Важливим етапом у складанні бюджету виробництва являється визначення обсягу витрат, необхідних для виробництва продукції або послуг. Забезпечення точності розрахунків потребує створення нормати-

вів на ті статті затрат, що визначаються без достатнього обґрунтування. В першу чергу, це відноситься до нормування непрямих витрат, які займають значну питому вагу у витратах на виробництво. На їх долю приходить 25—30 відсотків усіх витрат, тому підвищення обґрунтованості їх розрахунків на основі нормативів має важливе значення для посилення мобілізуючої ролі встановленого бюджету на пошук резервів зниження затрат на виробництво продукції.

Про недостатню обґрунтованість розрахунків по таким статтям, як витрати на утримання і експлуатацію устаткування, загальновиробничі і адміністративні витрати свідчать значні розходження між фактичними даними і тими, що встановлені у бюджеті виробництва. Проведені на деяких промислових підприємствах дослідження з цього питання довели, що бюджет по таким затратам як витрати на утримання і експлуатацію устаткування, загальновиробничі і адміністративні більше ніж на 10 % перевищує фактичну потребу в них. Таке бюджетування не являється мобілізуючим на зниження витрат на виробництво.

На підприємствах, де встановлюються завдання по непрямим витратам виробничим підрозділам і результат по зниженню собівартості продукції являється одним із основних показників, по яких побудована система стимулювання, визначена необґрунтована «економія» таких витрат, не враховується і бюджет по ним корегується в сторону зменшення. Таке положення підриває роль і значення бюджету, як мобілізуючої сили на пошук резервів зниження витрат на виробництво, збільшення прибутку і підвищення конкурентоспроможності продукції на ринку.

Все це підтверджує необхідність розробки нормативів для підвищення обґрунтованості розрахунків при складанні відповідних бюджетів. Встановлена можливість розробки і використання у процесі бюджетування нормативних коефіцієнтів випередження (відставання) непрямих витрат в залежності від зміни головного показника — обсягу товарної продукції. Визначення таких коефіцієнтів ґрунтовано на нерівномірності і не пропорціональності зміни умовно-постійних і змінних витрат порівняно з величиною збільшення, або зменшення обсягу виробництва продукції. Використовуючи графічний метод у поєднанні з методом математичної статистики можна визначити коефіцієнти, що ураховують якою мірою, тобто наскільки залежить зміна розмірів витрат від зміни обсягу виробництва продукції.

Коефіцієнт відставання (випередження) K_o розраховується з такої формули:

$$K_o = I_z / I_o,$$

де I_z — індекс зміни затрат;

I_o — індекс зміни обсягу виробництва.

Так, наприклад, коефіцієнт відставання затрат на утримання і експлуатацію устаткування складає 0,6, обсяг товарної продукції збільшиться на 3 відсотки, то бюджет по цим затратам повинен збільшитись

ся (порівняно з фактичними затратами за базовий період) на 1,8 % ($3 \times 0,6$). Аналогічні розрахунки можна провести по кожній складовій цієї комплексної статті витрат.

Аналіз результатів використання нормативних коефіцієнтів у практиці складання бюджетів, а також їх використання свідчить про підвищення точності і обґрунтованості розрахунків у процесі визначення бюджету на конкретний період і розміру відхилень фактичних затрат від бюджету в цілому і по конкретним затратам на виробництво. Наведемо приклад, по даних підприємства: якщо відхилення фактичних затрат від встановлених у бюджеті без використання нормативів складало по загальновиробничим витратам 8,7 %, то порівняно з розрахунком з використанням нормативів — всього 0,74 %.

Це підтверджує доцільність і необхідність розробки і використанні нормативних коефіцієнтів зміни непрямих затрат при складанні бюджетів витрат на виробництво продукції.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Гриньова В. М., Коюда В. О.* Фінанси підприємств, — К.: Знання «Прес», 2004 — 424 с.
2. *Фінанси підприємства* / За ред. А. М. Поддєрьогіна. — К.: КНЕУ, 2002 — 571 с.
3. *Хруцкий В. Е.* и др. Внутрифирменное бюджетирование. М.: Финансы и статистика. 2004 — 400 с.

М. О. Тупота, аспірант,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана, головний спеціаліст управління
контрактної політики і ціноутворення АТ ХК «Київміськбуд».

КОНЦЕПЦІЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Управління витратами підприємства — актуальний аспект управління в умовах розвитку ринку, загострення конкуренції та вичерпання резервів екстенсивного розвитку вітчизняної економіки. Оптимізація витрат забезпечує підприємству досягнення високих фінансових результатів та істотний відрив від конкурентів. Побудова системи управління витратами має інтегрувати кращі здобутки існуючих теоретико-методологічних розробок (концепцій витрат).

— Той факт, що навіть успішна прибуткова компанія не знає, великі чи малі її витрати, чи можливе скорочення витрат на виробництво і збут, чи можливе скорочення адміністративних витрат, призводить до пошуку ефективних рішень в сфері управління витратами.